

Literatura v knize uváděná je vybírána se zřetelem na studenty, kterým je příručka určena. V prvé řadě je uváděna literatura [německá, v menším rozsahu pak anglická, americká, francouzská a italská. Nacházíme zde i knihy z r. 1958, takže je zachycena i nejnovější literatura. I když připustíme, že knihy psané ve slovanských jazycích jsou pro velkou většinu západoněmeckých studentů jazykově nepřístupné, přece jen bychom právem čekali, že budou uvedena aspoň díla přeložená do němčiny, zvláště v poslední době (např. N. A. Maškin: *Principat Avgusta* vyšel německy r. 1954 v Lipsku pod titulem *Zwischen Republik und Kaiserreich*). Mezi časopisy pak postrádáme kromě časopisů ve slovanských jazycích i časopis *Bibliotheca Classica Orientalis*, který vychází v NDR (Berlín) od r. 1956 a který si jistě zaslouží místo mezi bibliografickými časopisy. V seznamu literatury postrádáme též řadu děl o otrocích (např. J. Vogt, *Struktur der antiken Sklavenkriege*, Abh. Akad. Mainz, geistes- u. sozialwiss. Kl. 1957, 1, Wiesbaden 1957 a W. L. Westermann, *The Slave Systems of Greek and Roman Antiquity*, Philadelphia 1955).

B. kniha má však celou řadu kladů. K nim patří v prvé řadě pěkné utřídění látky a jasný, a instruktivní výklad provázený názornými příklady, které výklad dobře ilustrují. Rovněž literatura, i přes uvedené nedostatky, poskytne čtenáři pomoc při hlubším studiu starověku, stejně jako celá kniha, bude-li se umět vyrovnat s jejími filosofickými základy.

Zdeněk Zlatuška

Siegfried Lauffer: Die Bergwerkssklaven von Laureion I, II (Akademie der Wissenschaften und Literatur in Mainz, Abhandlungen der geistes- und sozialwissenschaftlichen Klasse, Jhg. 1955, Nr. 12; 1956, Nr. 11). Wiesbaden, F. Steiner, 1956; 1957, str. 274.

V řadě pojednání mohušské Akademie, věnované antickému otroctví, vyšla ve dvou svazcích práce prof. Lauffera, věnované otrokům v řeckých stříbrných dolech v Lauriu. L. probírá jejich postavení skutečně důkladně po všech stránkách a v druhém svazku se zabývá i povstáními otroků, která zachvátila i Laurion. Úvodem své práce se zabývá termíny, které jsou používány v pramenech pro otroky a jejich práci v dolech a otázkou, zda vedle otroků pracovali v Lauriu i svobodní lidé. Terminologicky obě kategorie rozlišit nelze a prameny neposkytují materiál, který by tuto otázku mohl jednoznačně vyřešit. Mluví se v nich o svobodných lidech, kteří pracovali v dolech, ovšem zdá se, že šlo aspoň ve většině případů spíše o drobné podnikatele než o námezdní pracovníky. L. formulaci, která připouští, že počet svobodných pracovníků v dolech byl ve IV. stol. př. n. l. dosti značný, je nutno brát s rezervou. Na str. 242 mluví L. při výkladu o vzpouřách otroků o jakési „skryté internacionále“ (*Latente Internationale*), která prý nebyla formálně organizována, ale projevovala se v současném výbuchu povstání otroků na různých místech. Povstání laurijských otroků na konci II. stol. př. n. l. je — a to právem — považováno všeobecně za ohlas velkého povstání na Sicílii, ovšem o nějaké společné organizaci, ať už v jakékoli formě, rozhodně nelze hovořit. L. dílo je cenným obohacením odborné literatury, protože otázky, kterými se zabývá, byly dosud opomíjeny nebo probírány jen na okraji jiných temat. Připojené rejstříky umožňují dobrou a snadnou orientaci.

Zdeněk Zlatuška

T. Robert S. Broughton: The Magistrates of the Roman Republic (Philological Monographs 15, 1.2), vol. I (with the collaboration of Marcia L. Patterson): 509 B. C. — 100 B. C.; vol. II: 99 B. C. — 31 B. C. New York, American Philological Association, 1951; 1952. Str. XIX + 588; IX + 647.

B. dílo představuje významnou prosopografickou příručku, o to cennější, že se neomezuje jen na seznam konsulů, ale že podává přehled všech magistrátů, promagistrátů, důstojníků a pod. římské republiky, o nichž máme v pramenech zprávy. U každého jména uvádí B.

odkazy na prameny a též nejdůležitější literaturu. Cenné je též to, že je uváděna i příslušnost k patriciům či plebejům (u patriciů zkratkou pat.) a též číslo, pod kterým je třeba tu kterou osobu hledat pod příslušným gentiliem v RE, ať v novém či starém vydání. K druhému svazku jsou připojeny rejstříky a bibliografie. Dílo má všechny předpoklady k tomu, aby se stalo nepostradatelnou pomůckou všem, kdož se zabývají republikánským obdobím starověkého Říma.

Zdeněk Zlatuška

Guido Barbieri: L'albo senatorio da Settímio Severo a Carino (193—285). Roma, A. Signorelli, 1952 (Studi pubblicati dall' Istituto Italiano per la Storia Antica, fasc. 6). Str. XXIII 795.

Další prosopografická příručka, tentokrát italská, nám poskytuje seznam senátorů od konce II. stol. n. l. až do konce principátu. K seznamu (str. 11—412), který obsahuje u jednotlivých osob odkazy na prameny a nejdůležitější literaturu, je připojena druhá část (str. 415—585), kde se autor snaží využít shromážděného materiálu k některým závěrům. Pokouší se nejprve stanovit počet členů senátu ve III. stol., dále jejich místní původ a konečně zda pocházeli ze senátorské rodiny, či o jaký druh „nových lidí“ jde. Dva dodatky (str. 554—585) se zabývají trváním úřední doby císařských místodržitelů v provinciích a používáním titulu „praeses“ a „ἡγεμών“. O důkladnosti a svědomitosti autora svědčí to, že připojil 75 stran „dodatků a oprav“ (str. 586—660). Str. 661—794 zaujímají rejstříky a na závěr je přidána ještě jedna strana dodatků (795). B. kniha se jistě stane vítanou příručkou pro starověké historiky.

Zdeněk Zlatuška

B. H. Warmington: The North African Provinces from Diocletian to the Vandal Conquest. Cambridge, University Press, 1954, str. VIII + 124.

W. se ve své knize zabývá obdobím dějin římské Afriky, které bylo dosud málo zpracováno. Cenné je zejména to, že se neomezuje jen na politické dějiny, ale že věnuje pozornost společenským poměrům afrických provincií té doby. První tři kapitoly jsou věnovány správě (Provincial Administration in Africa, str. 1—7), vojenským dějinám (Military History, str. 8—19) a hranicím a jejich obráncům (The Frontier and its Defenders, str. 20—26). Další dvě kapitoly pojednávají o městech (The Cities, str. 27—54) a venkovu (The Country, str. 55—68), šestá kapitola je věnována obyvatelstvu (The Moors and the Romans, str. 69—75) a poslední dvě kapitoly donatismu (Donatism, str. 76—102) a duševnímu životu tohoto území (Intellectual Life, str. 103—111). Po krátkém doslovu (Epilogue, str. 112—113) následuje bibliografie, dvě strany map a rejstřík. V kapitole o městech se podařilo W. rozbořem epigrafických památek ukázat, že se nedá mluvit o úpadku městského života v Africe ve zkoumaném období. V kapitole o donatismu, která je vedle kapitoly o městech nejrozsáhlejší částí knihy, ukazuje W. správně na fakt, že hlavní část donatistů tvořili kolonové a že tedy donatismus musí být považován za hnutí sociální. To je patrné zejména na venkově, kde docházelo k těsnému spojení donatistů s radikálními circumcelliony. Pochybné je W. tvrzení, že donatismus nevyjadřoval protifímské cítění domorodého obyvatelstva (str. 99). V donatismu totiž nepochybně hrála velkou roli i národnostní složka, protože zde stáli proti sobě utlačovaní, tj. domorodci, a utlačovatelé, tj. Římané. Vidíme konečně i ten fakt, že donatisté zesilují svůj tlak na přelomu IV. a V. stol., kdy je římská říše ohrožována ze všech stran vnějším nepřítelem (o povaze hnutí srov. např. R. Hošek, Sociální pozadí Augustinova spisu O boží obci, SbFFBU, 1953, B I. str. 76 n). W. kniha si zaslouží plné pozornosti i přes některé nedostatky, neboť autor se zabývá ve velké míře i sociálními dějinami, které bývají často opomíjeny.

Zdeněk Zlatuška